

Резанова Наталія Олександрівна
Волобуєв Владислав Владиславович

Принципи системного підходу в аналізі політичної системи суспільства

УДК 32:303.4

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-3.5>

Резанова Наталія Олександрівна
кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології
та загальноправових дисциплін
Національного університету
«Запорізька політехніка»
вул. Жуковського, 64, Запоріжжя,
Україна
ORCID: 0000-0003-3094-4881

Волобуєв Владислав Владиславович
кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології
та загальноправових дисциплін
Національного університету
«Запорізька політехніка»
вул. Жуковського, 64, Запоріжжя,
Україна
ORCID: 0000-0002-2515-7878

В статті розглядаються принципи системного підходу в аналізі політичної системи суспільства. Зазначається, що в процесі розвитку суспільних відносин настає така стадія, коли зв'язки між різними соціальними групами та інституціями поступово набувають ознак багатогранності. Суспільство стає складнішим та полісистемним, збільшується кількість можливих шляхів взаємодії політичних акторів, що стимулює модернізаторські та інноваційні тенденції суспільних змін.

Один з можливих підходів до оперативного аналізу структурних зв'язків між складовими та змінами політичної системи може полягати у використанні системного підходу.

Теорії системності в усталеному загальноприйнятому погляді на політичну науку починають займати своє місце та застосовуватися в політичних технологіях сьогодення. Політика – надскладна система, котра складається з низки підсистем, організованих за своєю структурою та функціями. Ця складність визначається не тільки онтологічною природою політики, але й тими знаннями, уявленнями, інструментарієм яким володіє дослідник.

Аналіз політичної системи конкретної держави потребує комплексного вивчення соціальної структури, визначальних економічних аспектів суспільства та протиріч в процесі розбудови держави. Для системного аналізу використовуються такі соціально-політичні фактори: ефективність політичних інститутів, формування громадської думки та ментальні особливості суспільства. Крім того, важливим є дослідження генезису політичного лідерства, його впливу на формування основних політичних сил та особливостей функціонування партійної системи, а також необхідним є дослідження механізму співдії структурних елементів самої політичної системи та її зовнішнього середовища.

Системний підхід є синтетичним з онтологічної точки зору, оскільки об'єднує емпіричні та умовляні наукові методи, включає природничі, соціальні науки. В першу чергу він спрямований на побудову цілісної моделі політичної дійсності, вияв фундаментальних зв'язків між елементами та формулювання політичних закономірностей.

Ключові слова: загальна теорія систем, політична система, системний метод, системний підхід, полісистемність.

Вступ. Категорія «політична система» окреслює рамки, в яких втілюється політичне буття суспільства. Впродовж останніх десятиліть термін «політична система» пережив трансформацію з виключно наукового до загальнонавчального. Політична наука визначає її як ядро для розбудови політичних концепцій та базис відповідних досліджень. На тлі вдосконалення та реформації методів створення матеріальних та інформаційних продуктів онтологічне розуміння сукупності соціальних явищ та феноменів змінилося. В процесі розвитку суспільних відносин зв'язки між різними соціальними акторами набувають ознак полісистемності. Це означає, що суспільство стає складнішим та різноманітнішим, з'являються нові соціальні групи, які взаємодіють між собою на різних рівнях та в різних сферах життя. Полісистемність збільшує кількість можливих шляхів взаємодії та сприяє більшому розвитку модернізаційних перетворень та інновацій у суспільстві.

Технології впливають на нове розуміння політичної реальності та оновлюють застосування системного підходу до політики. Відокремлення соціального об'єкта від його зв'язків та впливів не може забезпечити достатньої суспільної ефективності

й невідворотно перетворюється на примітивну технологію, що відбивається на функціонуванні самої політичної системи. «Макрорівневими показниками асинхронності політичної системи можна вважати низьку транспарентність електоральних процесів, закритий тип рекрутування політичної еліти, підконтрольність ЗМІ політичній владі, домінування певної політичної ідеології тощо» [2, с. 32]. Проте теорії системності в усталеному загальноприйнятому погляді на політичну науку поступово починають займати своє місце серед науковців і технологічних застосувань українських учених та політичних діячів. Важливо запропонувати нове теоретичне наповнення системної категорії, що дозволить більш повно зрозуміти політичний контекст соціальних процесів.

Політичне буття України постійно змінюється, що збільшує зацікавленість науковців та політичних технологів у вивченні протиріч суспільного розвитку, ефективності політичних інститутів та рішень, котрі є складовими політичної системи.

Мета та завдання. Дослідити сучасні та інноваційні підходи щодо осмислення феномену «політична система», що забезпечить адекватність та ефективність отриманих наукових результа-

тів. Припускаємо, що один з можливих підходів до оперативного аналізу структурних зв'язків між складовими політичної системи може полягати у використанні системного аналізу. Цей підхід є синтетичним з онтологічної точки зору, оскільки об'єднує прикладні та теоретичні методи, включаючи природничі та соціальні науки. У зв'язку зі зростанням важливості нових комунікаційних технологій та сутнісних проявів інформаційного суспільства, цей підхід є цінним в рамках дослідження політичних процесів.

Методи дослідження. Осмислення надскладних взаємозв'язків всередині політичної системи та закономірностей її функціонування потребує цілого комплексу різних методологічних підходів та гносеологічних розумінь. Тому вірним напрямком такого омислення стане синергетичний ефект застосування загальнонаукових та спеціальних методів науково пізнання таких як аналіз, синтез, узагальнення, індукція, дедукція, ідеалізація, а також компаративний метод.

Результати. Класики системних теорій, такі як Сідней Верба, Люсьєн Пай, Толкот Парсонс, Девід Істон, Габріель Алмонд, та Карл Дойч, внесли велику лепту у застосування системного підходу до аналізу політичної сфери. Від 60-х рр. ХХ століття К. Дойч працював над інформаційно-кібернетичною моделлю політики, яка відобразилася роботі «Нерви управління: моделі політичної комунікації та контролю» [9], де він розглядає політичне життя через кібернетичний аналіз та комунікативні процеси. Саме К. Дойч підбив підсумки за ціле століття роботи над теорією політичних систем. У політології одним з найважливіших теоретичних напрямків є структурно-функціональний підхід, який досліджує системні об'єкти в суспільстві. Його еволюційний шлях почався наприкінці ХІХ століття, а надалі отримав завершення у працях Б. Маліновського, Е. Дюркгейма, О. Редкліфа-Брауна. Проривними стали доробки зі структурного функціоналізму Т. Парсонса, що вивчав теорію соціальної аномалії як викривлення від гармонічності соціуму. За його висновками стабільність політичної системи можлива тільки за умов сталості культурних та соціальних норм.

Українські вчені Г. Арбатов, Ф. Бурлацький, С. Кечекян, Е. Таведосян, В. Чіркін створили основу для становлення системного підходу в соціально-політичних працях за радянських часів. Створення Радянської асоціації політичних наук в 60-х роках ХХ століття та відділу «Теорії політичних систем та політичних відносин» при Інституті держави та права були великими кроками в дослідженні цього напрямку. Так, Кальніш Ю., Єльчанінов Д., Полторак В., Сало І. [6], Шайгородський Ю. досліджували різноманітні аспекти розвитку української політичної системи. Д. В. Неліпа провів одне з перших досліджень системного аналізу в політичній

науці. Його монографія «Системний аналіз в політології: теорія, методологія, практика» [4] розглядає емпіричні та теоретичні аспекти системного аналізу в політичних процесах. Ця робота стала фундаментальним методологічним доробком в сучасних політологічних дослідженнях. Системний підхід є багатообіцяльним напрямом української політології, бо дає можливість проводити комплексні дослідження політичних інституцій, відносин та системи в цілому.

Український дослідник Ю.П. Сурмін пише, що «протягом самого процесу системного аналізу створюється певна абстрактна та концептуальна система, структурно-логічна схема, що слугує інструментом для розуміння, опису та можливої оптимізації станів та взаємозв'язків елементів реальної системи» [7, с. 12]. Використання системного аналізу допомагає вивчати політичні явища та розв'язувати теоретичні та практичні завдання в політичному житті. «Відповідно він спрямований на побудову цілісної моделі політичної дійсності, вияв фундаментальних зв'язків між елементами та формулювання політичних закономірностей» [3, с. 39].

Для розуміння політичної системи конкретної країни важливо ретельно вивчити соціальну структуру, визначальні економічні аспекти та проблеми розбудови держави. Для системного аналізу використовуються такі соціально-політичні фактори: ефективність політичних інститутів, формування громадської думки та звичаї суспільства. Також важливо досліджувати генезис політичного лідерства та його вплив на формування основних політичних сил та особливості механізму функціонування партійної системи, а також розглядати характерні особливості співдії структурних елементів самої системи та її зовнішнього осередку. Для цього варто провести аналіз внутрішньої сфери соціально-класових, соціально-політичних та соціокультурних виявів існування суспільства як неподільної відкритої системи, готової до взаємодії з оточенням. Нині немає узгодженості щодо визначення основних категорій системного аналізу. Наприклад, дослідники Д. Кліланд і У. Кінг визначили такими категоріями стратегічний стан природи й результат. С. Оптнер – процеси, входи, виходи. Ч. Хітч-Метцер – цілі та альтернативні шляхи, досягнення, витрати, математичні та логічні моделі зв'язків, критерії вибору альтернатив. Загалом, категорія системного дослідження призначена для забезпечення виключно прагматичного підходу до виявлення та розв'язання конкретних проблем системного характеру [10].

Для того, щоб політична система ефективно функціонувала як стандартна модельна система, всі її компоненти повинні мати певну узгодженість і виконувати стандартизовані функції з певними входами й виходами – гомеостаз. У модерних

інформаційних технологіях це означає, що є певні порти, які підключаються і подають сигнали на виході. Тоді на виході ви отримуєте передбачуваний результат. Це ідея введена у теорію політичних систем політологом Д. Істоном, котрий запозичив її у економіста В. Леонт'єва. Цей факт доводить універсальність систем. Однак політика як система має певні інституційні особливості – комунікативні, структурні та функціональні, які визначають потенційну значущість ролі соціальних груп у політичній сфері. Тому ця теорія дозволяє розглядати політичну систему як відкриту систему, що існує в певному середовищі й піддається зовнішнім впливам.

Системний аналіз політичної системи починається з підготовчих кроків, таких як визначення проблеми, формулювання проблемної ситуації, експертна оцінка, визначення цілей і завдань, збір та аналіз первинних емпіричних даних з використанням статистичних, соціологічних та інших методів збору інформації. Аналіз політики потребує інформації, яка включає як кількісні дані, так і якісні показники суспільно-політичного розвитку. Наступним етапом системного аналізу є його основний аналітичний процес – моделювання політичної системи. Техніка моделювання політичних явищ і процесів дозволяє перейти до завершального етапу системного аналізу, на якому всі зібрані дані аналізуються як єдине ціле і формулюються висновки та варіанти розв'язання політичних проблем.

Теоретичні засади системного підходу включають обґрунтування мети й завдань дослідження політичних процесів. Таке складне коло проблем вимагає комплексного застосування певних світоглядних, логічних і наукових розробок. У світоглядному плані системний підхід вимагає формулювання світогляду, що базується на уявленнях про цілісність об'єкта дослідження, його складну організацію, внутрішню активність і динаміку.

Американська політична школа керується тим, що метою політичної системи є розв'язання політичних проблем через взаємодію визнаних процесів, політичних інститутів і політичних структур. Європейська школа підкреслює, що політична система – це широкі політичні відносини між суб'єктами та об'єктами держави, які адаптовані соціумом. Наприклад, польський дослідник Л. Дювель вважає, що політична система складається з урядових структур, політичних партій, політичних груп, які беруть участь у політичному житті, та загальних правових норм, що регулюють політичні відносини [4]. Український дослідник Д. Неліпа стверджує, що поняття політичної системи є, по-перше, уможливленим теоретичним конструктом, який дозволяє виявити та описати системні ознаки різноманітних політичних явищ, тобто – засобом системного аналізу політики. По-друге, конкретні прояви політичної системи являють собою надзвичайно

складний механізм формування та функціонування політичної влади в суспільстві.

Сутність політичної системи окреслюється трьома методологічними перспективами. Це інституційний, структурно-функціональний та системний підходи. З інституційної точки зору політична система означає загальну систему в якій приймаються політичні рішення. У цьому відношенні такий підхід слідує традиції, започаткованій у працях Г. Елінека і продовженій М. Вебером, згідно з якою політична система може бути визначена державним устроєм, про який йдеться. Структурний і функціональний підходи визначають політичну систему як динамічні політичні процеси, що відбуваються в межах спільноти індивідів та держави. Вона також охоплює політичні партії та громадські організації. Іншими складовими політичної системи є соціальні ролі, які наповнюють людські стосунки з приводу влади. Ці ролі являють собою певні «норми» поведінки індивідів та інших суб'єктів суспільних зв'язків.

Належно до системної концепції, будь-який системний аналіз повинен розглядати взаємозалежність між системою та її середовищем, обмежуючи його трьома етапами: вхід, обробка та вихід. Тут вхід і вихід – це відносини між системою та її оточенням, тоді як обробка – це процес всередині системи. Підтримка політичних рішень або політичні вимоги надходять до політичної системи з навколишнього середовища. Вони впливають на рішення і плани, що приймаються політичною системою, та забезпечують її ресурсами для підтримки сталості та розвитку. Інформація може надходити з трьох джерел: від громадськості, політичної еліти або середовища, що оточує систему (міжнародна ситуація – загрози, агресія, контроль або підтримка від політичних систем). Факторами, що впливають на політичну систему, є прийняття рішень, координація політичних відносин, розподіл владних ресурсів і зміни в ході політичного розвитку. Цей процес визначається як реакція системи на стимули (агенти).

Політичну систему можна визначити як сукупність державних інститутів, політичних партій, організацій громадянського суспільства, формальних і неформальних соціальних груп, які беруть участь у політичній діяльності в державі та за її межами. Ці фактори також включають загальні принципи й правила, які регулюють відносини між об'єктами й суб'єктами влади. Ця система покликана відображати різноманітні інтереси соціальних груп, які впливають на державну владу безпосередньо або через організації та рухи [5].

Політична система має чотири підсистеми: інституційна, операційна підсистема, регулятивна та комунікаційна. Інституційна підсистема включає політичні партії, організації, державні органи, групи інтересів, органи державного управління

та самоврядування. Інституційна підсистема виконує активну функцію стосовно інших підсистем і політичної системи в цілому, визначаючи зміст політичної системи, основні напрями діяльності, характер зобов'язань, стандартів тощо. Регулятивна (нормативна) підсистема включає загальні стандарти, що використовуються для регулювання суспільно-політичних відносин. Вона має складні механізми й включає правові норми, неформальні норми та неформальні правила. Комунікаційна підсистема включає всі відносини всередині самої системи, а також відносини, які існують між різними структурними елементами інституційної підсистеми, наприклад, між політичними партіями, між парламентом і урядом.

Функція політичної системи – це будь-яка дія, що сприяє стабільності системи або сприятливим змінам. Існують такі функції політичної системи: регуляторна – означає управління процесом відповідно до правил, прийнятих у певній політичній системі; медіація – полягає у вирішенні конфліктів та примиренні у разі зіткнення групових інтересів; адаптивна – проявляється у підвищенні активності системи та створенні умов для розширення бази функціонування системи; інноваційна – передбачає впровадження в середовище правил і механізмів поведінки.

Сучасне суспільство – це складна сукупність внутрішньо диференційованих структур. Його існування та функціонування визначається взаємним впливом різних тісно пов'язаних між собою систем. Тому типологія, зміст і специфіка конкретної політичної системи визначаються її взаємовідносинами з іншими сферами суспільства. Середовище політичної системи включає внутрішнє і зовнішнє середовище суспільства. Внутрішнє середовище – це економічні, соціальні та культурні прояви суспільства. Економічна система визначається типом власності, типом виробництва і характером економіки. Соціальне середовище – це соціальна структура конкретного суспільства, яка диференціюється за певними класифікаційними критеріями, такими як стать, вік, освіта та професія. Культурні фактори складаються з ідей та поглядів, які суспільства розвивають та конкурують між собою.

Зовнішнє середовище, тобто середовище, що оточує країну, визначається різними факторами, такими як міжнародні угоди, минула історія країни, глобальні зміни, процеси інтеграції/дезінтеграції, тобто відносини між однією політичною системою та іншою. Суть взаємозв'язку між навколишнім середовищем і політичною системою полягає в тому, що навколишнє середовище живить політичну систему і знаходиться під її впливом. Цей двосторонній зв'язок дозволяє політичній системі адаптуватися до мінливих умов навколишнього середовища. Система постійно перебуває під

впливом навколишнього середовища. Цей вплив вимагає відповідної реакції та ефективного прийняття рішень центральним урядом.

Значна непередбачуваність політичної системи значною мірою визначається суб'єктивними факторами, пов'язаними з примхами людської психіки та непередбачуваними подіями (випадковостями), так званими «чорними лебедями», які сприяють нестабільності політичної системи та непередбачуваності політичних подій. Наприклад, важко точно сказати, що станеться в політиці через місяць чи рік. Однак можна намалювати дуже точну картину перспектив тоталітарної системи. Це пов'язано з тим, що багато суб'єктивних міркувань вступають у гру і залежать від факторів, які вже є фундаментальними, хоча і мають незначний вплив на загальний глобальний результат.

Використовуючи методи й категорії системного аналізу, американський вчений Д. Істон розробив оригінальний методологічний підхід до вивчення еволюції політичного життя як складної сукупності процесів, в яких впливи навколишнього середовища (входи) трансформуються в урядові рішення і дії (виходи). Зворотний зв'язок, який створює різні умови для адаптації системи до реальності, є ключовим для ефективного функціонування системи і є важливою частиною моделі Істона. Політичний процес відбувається не у вакуумі, а є відкритим і постійно перебуває під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища суспільства, тобто всіх систем – економічних, культурних і соціальних структур, з одного боку, і політики, тобто зовнішнього середовища конкретного суспільства, з іншого. Досліджуючи це питання та еволюцію ідей, Д. Істон визначає зміст політичної системи як сукупність політичних структур, що складаються з державних інститутів, партій, асоціацій та елітних груп. Політичні структури, безперечно, сприяють прогресу суспільства та індивідів, але водночас обмежують їхню діяльність.

Сьогодні поняття політичної системи здебільшого спрямоване на аналіз реалій «посткласової епохи», де держава функціонує не лише як стабільна структура суспільства. Це визначення передає можливість і перспективу конвенційної інтеграції між державою і публічною сферою, все більше дисциплін об'єднують зусилля для пошуку відповідей у сфері загальної теорії систем. Для опису цих процесів та характеристики динамічних політичних систем політична наука виробила власні поняття та класифікаційні інструменти: «політичні інститути», «суб'єкти політики», «політичний процес». Д. Істон визначає політичну систему як сукупність взаємодій, які впроваджують цінності в суспільство в авторитарний спосіб. Саме це якісно відрізняє політичну систему від усіх інших взаємопов'язаних систем [1, с. 322]. Д. Істон розглядає свій підхід до вивчення політичних систем як окремий напрям

у політичній теорії. Його найважливіша теза полягає в тому, що політичне життя не можна вивчати, розглядаючи його об'єкти ізольовано. Це пов'язано з тим, що так можна отримати лише приблизну і тимчасову картину реальності автономних політичних одиниць, а також з тим, що частини загальної картини не стоять окремо, а взаємопов'язані між собою, на думку Істона, політичні системи повинні розглядатися як інтегровані. Без об'єднуючого принципу, який стоїть окремо, незалежно від її компонентів, неможливо повністю зрозуміти процеси, що відбуваються всередині системи. Отже, за Д. Істоном, «політична система – це складність взаємопов'язаних видів діяльності, які продукують системні відносини та зв'язки, що призводять до прийняття обґрунтованих рішень, які стосуються суспільства в цілому» [1, с. 283–284].

Американські дослідники Дж. Стюарт та Р. Айрес в роботі «Теорія систем і практика політики» зазначають, що «системні підходи в аналізі політики мають складну історію. Очікування, що жорсткий (кількісний) системний аналіз приведе до кращих відповідей на політичні проблеми, значною мірою не виправдалися. Проте сама теорія систем просулася далі, щоб охопити різноманітність методологій м'яких систем. Ця теорія пропонує спосіб аналізу політики, що відрізняється від інституціоналістських підходів, які, як правило, домінують у теорії та практиці формування політики. Замість того, щоб вибирати інструменти, які б відповідали конкретному типу політичних проблем (традиційний підхід до розробки політики), системний аналіз припускає, що природу проблеми не можна зрозуміти окремо від її вирішення» [11, с. 90].

Основна роль політичного процесу з точки зору системного підходу полягає у визначенні шляхів підтримання рівноваги політичної системи та подолання дестабілізаційних впливів, які заважають їй пропонувати та впроваджувати певні правила суспільної поведінки. Розрізняють три типи взаємодій, що походять із зовнішнього середовища: сприятливі взаємодії, які підтримують політичну систему, нейтральні взаємодії, які не впливають на стан політичної системи, та стресові взаємодії, які становлять загрозу. Іншими словами, головною вимогою політичного процесу є захист політичної системи від впливів, які загрожують виживанню політичної системи, забезпечення її життєздатності. Безумовно, реалізація цього напрямку політики визначатиметься характером розподілу обов'язків між гілками влади та територіальним розподілом між центральним урядом і нижчими рівнями уряду. Законодавчий орган у президентських системах та уряд у парламентських системах відіграють важливу роль у визначенні напрямів політики. Перерозподіл державних ресурсів від найбагатших до найбільш бідніших регіонів набагато простіший

в унітарних системах, але федерації краще захищені від зарозумілих чиновників.

Висновки. Досліджуючи політичну систему, важливо розуміти складність структури політичних відносин, з її багатозаровою побудовою та елементами взаємозв'язку і взаємозалежності. На думку Д. В. Неліпи, існує п'ять основних принципів системного аналізу: розгляд системи як сукупності елементів, а не як цілого, не враховує її властивостей і призводить до непотрібних міркувань; система набуває властивостей незалежно від властивостей її елементів; існують максимальна і мінімальна ефективність системи, і вони змінюються між собою залежно від умов реальності; категорично забороняється розглядати систему ізольовано, бо важливо враховувати вплив навколишнього середовища та взаємозв'язки між ними. Тому, навіть розглядаючи окремі підсистеми, необхідно враховувати взаємозв'язки й впливи всередині них. Іншими словами, кожна система завжди є підсистемою і частиною більшої системи [4, с. 37].

Сучасне розуміння системного підходу потребує вдосконалення та адаптації до сучасної політичної практики. Тому, сучасні проблеми системного підходу можна пояснити його концептуальною недосконалістю. Хоча його перевагою є те, що цей підхід є синтетичним з онтологічної точки зору, оскільки об'єднує прикладні та наукові методи [9, с. 36].

Таким чином, при аналізі політичної системи слід враховувати тенденції та умови стабільності (нестабільності), характер її функціонування (дисфункції) і, головне, найбільш адекватні інструменти (регулятори) – методи й процедури, спрямовані на відновлення і зміцнення функціонування політичної системи та досягнення бажаних політичних результатів.

Системний підхід, безперечно, підняв теоретичний, науковий та інтелектуальний рівень політичних досліджень, збагатив їхній методологічний арсенал різноманітними новими методами. З гносеологічної точки зору системний підхід в аналізі політичних систем суспільства довів свою наукову ефективність. Загалом, системний підхід інтегрує свою методологію в теорію політичної науки, а інтерпретація змісту системного підходу залишається актуальною і сьогодні, відкриваючи нові епістемологічні перспективи у вивченні політичних систем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лендьял М. Істон Девід. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 304 с.
2. Лясота А.Є. Критерії асинхронності функціонування політичної системи перехідних суспільств. *Регіональні студії*. 2020. Вип. 20. С. 32–37.

3. Неліпа Д.В. Основні принципи застосування системного аналізу в політології (на прикладі дослідження системи національної безпеки). *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2011. № 23. С. 37–41.

4. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: теорія, методологія, практика. Монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 312 с

5. Політична система. *Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. /* Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. О. В. Петришин (відп. ред.) та ін. Харків: Право. 2017. Т. 3: Загальна теорія права. С. 424–429.

6. Сало І. С. Механізми стримувань і противаг у політичних системах країн ЄС та в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2. С. 65–70.

7. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ: навч. посіб / за ред. Ю.П. Сурмина. Київ: МАУП, 2003. 368 с.

8. Шманатов М. С. Цифрові технології як фактор впливу на політичні процеси: спроби концептуалізації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2021. № 40. С. 29–37.

9. Deutsch K. The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control New York: The Free Press, 1973. 316 p.

10. Dodge J. Approaches to policy framing: deepening a conversation across perspectives. *Policy Sciences*. 2024. Vol. 57. pp. 1–36.

11. Stewart J., Ayres R. Systems Theory and Policy Practice: An Exploration. *Policy Sciences*. 2001. Vol. 34. pp. 79–94.

REFERENCES:

1. Lendiel, M. (2011). Iston Devid. Politychna entsyklopediia / redkol.: Yu. Levenets (holova), Yu. Shapoval (zast. holovy) ta in. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, 304. [in Ukrainian]

2. Liasota, A.I. (2020). Kryterii asynkronnosti funktsianuvannia politychnoi systemy perekhidnykh suspilstv [Criteria of asynchronicity of functioning of the political system of transitional societies]. *Rehionalni studii*. V. 20. 32–37. [in Ukrainian]

3. Nelipa, D. (2011). Osnovni pryntsyipy zastosuvannia systemnoho analizu v politolohii (na prykladi doslidzhennia systemy natsionalnoi bezpeky) [The main principles of the application of system analysis in political science (on the example of the study of the national security system)]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*. V. 23. 37–41. [in Ukrainian]

4. Nelipa, D. (2021). Systemnyi analiz v politolohii: teoriia, metodolohiia, praktyka [System analysis in political science: theory, methodology, practice]. Monohrafiia. Kyiv : Tsentр uchbovoi literatury, 312. [in Ukrainian]

5. Politychna systema. (2017). [Political system]. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20 t. / Nats. akad. prav. nauk Ukrainy ; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy ; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. O. V. Petryshyn (vidp. red.) ta in. Kharkiv: Pravo. 3: Zahalna teoriia prava. 424–429. [in Ukrainian]

6. Salo, I. (2017). Mekhanizmy strymuvan i protyvah u politychnykh systemakh krain YeS ta v Ukraini [Mechanisms of checks and balances in the political systems of EU countries and Ukraine]. *Stratehichni priorytety*. 2. 65–70. [in Ukrainian]

7. Surmyn, Y. (2003). Teoriya system y systemni analiz [Theory of systems and system analysis] : navch. posib / za red. Y.P. Surmyna. Kyiv: MAUP, 368. [in Ukrainian]

8. Shmanatov, M. (2021). Tsyfrovi tekhnolohii yak faktor vplyvu na politychni protsesy: sproby kontseptualizatsii [Digital technologies as a factor influencing political processes: conceptualization attempts]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriiа «Pytannia politolohii»*. 40. 29–37. [in Ukrainian]

9. Deutsch, K. (1973). The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control New York: The Free Press, 316. [in English]

10. Dodge, J. (2024). Approaches to policy framing: deepening a conversation across perspectives. *Policy Sciences*. 57(8), 1–36. [in English]

11. Stewart J., Ayres R. (2001). Systems Theory and Policy Practice: An Exploration. *Policy Sciences*. 34 (2), 79–94. [in English]

Principles of the systems approach in the analysis of the political system of society

Riezanova Natalia Oleksandrivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Science and General Legal
Disciplines
National University Zaporizhzhia
Polytechnic
Zhukovsky str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3094-4881

Volobuiev Vladyslav Vladyslavovich

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Science and General Legal
Disciplines
National University Zaporizhzhia
Polytechnic
Zhukovsky str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2515-7878

The article discusses the principles of a systemic approach to analyzing the political system of society. In the process of development of social relations, a stage comes when the ties between different social groups and institutions gradually acquire signs of multifacetedness. Society is becoming more complex and polysystemic, and the number of possible ways of interaction between political actors is increasing, which stimulates modernization and innovative trends in social change. One of the possible approaches to the operational analysis of the structural links between the components and variations of the political system may be to use system analysis.

The general theoretical theories of systemicity in the established conventional view of political science are only now beginning to take their place among domestic researchers and be applied in today's political technologies. Politics is a highly complex system consisting of a number of subsystems organized by their structure and functions. This complexity is determined not only by the ontological nature of politics, but also by the knowledge, ideas, and tools that the researcher has.

The analysis of the political system of a particular state requires a comprehensive study of the social structure, the defining economic aspects of society, and the contradictions in the process of state development. The following socio-political factors are used for systemic analysis: the effectiveness of political institutions, the formation of public opinion, and the mental characteristics of society. In addition, it is important to study the genesis of political leadership, its impact on the formation of the main political forces and the peculiarities of the party system, as well as to consider the mechanism of interaction between the structural elements of the political system itself and its external environment.

The systemic approach is synthetic from an ontological point of view, as it combines empirical and speculative scientific methods, and includes natural and social sciences. Foremost, it is aimed at building a holistic model of political reality, identifying fundamental connections between elements and formulating political laws.

Key words: general theory of system, political system, system method, system approach, polysystemicity.